

PROGRAM FOR MDG HALDEN 2023 - 2027

Vi prioriterer natur, livskvalitet og grønn vekst

For alle, for alltid

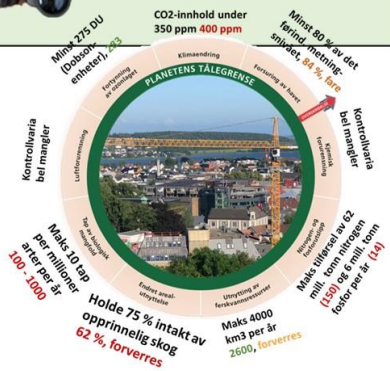

INNLEDNING

Miljøpartiet De Grønne i Halden mener at det å ta vare på naturen går hånd i hånd med målet om å gi mennesker gode steder å leve. Ved å kutte i klimagassutslipp, gir vi barna våre en bedre fremtid. Når vi bevarer grøntområder, får vi alle en hyggeligere by og et rikere fritidstilbud. En gate som er trygg for barn, er også trygg for eldre og de med funksjonsvariasjoner. Grønn vekst gir næringslivet en stabil framtid innenfor naturens tåleevne. Tiltak mot fattigdom er viktig for at alle skal ha god livskvalitet og folkehelse. FNs bærekraftsmål forteller oss at alt dette henger sammen, og det er denne visjonen som inspirerer oss.

De Grønne er et pragmatisk parti som vil samarbeide med de partiene som gir oss gjennomslag for vår politikk. Halden er en variert by, og De Grønne møter alle som bor, jobber og lever her med åpenhet. Et grønt taktskifte for Halden er noe vi skal skape sammen med innbyggerne, næringslivet, organisasjonslivet, kulturlivet og fagmiljøene.

De Grønne vil at beslutninger tas på bakgrunn av en vurdering av tiltakets sosiale og økologiske påvirkning, både lokal og globalt, som vist i figuren under. Videre vil vi til enhver tid tilpasse vår politikk og våre standpunkt den nyeste kunnskap, teknologi og andre relevante forhold for å nå målet om et medmenneskelig samfunn i økologisk balanse.

Lokal og sosial 	Lokal og økologisk
<p>Å trives med ... <i>(prosjektnavn)</i>, hva betyr det konkret for oss i dette prosjektet?</p> 	<p>At ... <i>(prosjektnavn)</i> skal være sirkulær som naturen, hva betyr det konkret i dette prosjektet?</p>
Global og sosial 	Global og økologisk
<p>At ... <i>(prosjektnavn)</i> respekterer og bidrar til hele menneskehetens velferd, - hva betyr det konkret i dette prosjektet?</p> 	<p>At ... <i>(prosjektnavn)</i> respekterer og bidrar til hele planetens «helse», hva betyr det konkret i dette prosjektet?</p>

Kilde: Ellen Sjong.

SAKER VI HAR JOBBET MED 2019-2023

De Grønne har vært profilert i en rekke saker, blant annet disse:

- ✓ Solceller, energibrønner og plussusstandard på kommunale prosjekter.
- ✓ Bevaring av Tyska og Hollenderen som natur- og friluftsområde.
- ✓ Sikret kommunale midler til utvidelse av idrettshallen til TTIF.
- ✓ Initiativtaker og foreslått tiltakene som ender med Bymuseum i Fayegården.
- ✓ Prosjekter som vi har drevet i en grønn retning er arbeids- og aktivitetssenter på Båstadlund, Halden Helsehus, brannstasjon og nytt sentralkjøkken.
- ✓ Stille strengere krav til energieffektivisering, arealbruk, klimatilpasninger og biologisk mangfold i nye reguleringsplaner.
- ✓ Tryggere og flere gang- og sykkelveier, samt egne felt for syklist.
- ✓ 254 dekar matjord er tilbakeført til landbruksformål i ny arealplan.
- ✓ Bruk av kommunale midler til ENØK-tiltak.
- ✓ Utleie av el-sparkeykler i Halden.
- ✓ Hvordan Torvet skal se ut og benyttes av mennesker, ikke bare biler.
- ✓ Arbeidet mot felling av store bytrær.
- ✓ Øremerkede midler til biologisk mangfold, skolehager, bekjempelse av fremmede arter og klimatiltak.
- ✓ Etablering av gangfelt ved Høvleriet, Torpedalsveien, Johan Stangs plass og i Jernbanegata.
- ✓ Miljøhensyn ved sak om mudring av Borg Havn i Fredrikstad.
- ✓ Stilt spørsmål ved utslipp av farlig avfall fra Fresenius Kabi til Iddefjorden.
- ✓ Lovlighetsklage og arbeid mot frisbeegolfbane i Vedenskogen.
- ✓ Forespørsler for å få mer innsikt i tidlig innsats og spesialpedagogisk praksis i Haldenskolen.
- ✓ Sørget for at Knardalsparken ble oppgradert i forbindelse med oppgradering av Knardalsbakken.
- ✓ Jobbet med alternativer til gummigranulat på kommunale kunstgressbaner.
- ✓ Sørget for at det ikke ble etablert lavspentlinje gjennom Kjeøya.
- ✓ Sørget for at arbeid og aktivitetssenter på Asak heller blir plassert mer sentralt.

VÅRE KJERNESAKER 2023 - 2027

- Fortsette arbeidet med et attraktivt sentrum, ved å prioritere boligprosjekter, møteplasser, redusert biltrafikk og beplantning.
- Bygging av sykehjemsplasser.
- Bevare natur- og friluftsområder som Tyska og Hollenderen, og Bøkeskogen.
- Legge til rette for bedrifter som bidrar i det grønne skiftet.
- Prioritere tidlig innsats og grunnleggende leseopplæring i Haldenskolen.
- Styrke naturmangfoldet og opplevelsesverdiene i Iddefjorden.
- Legge til rette så flere kan gå, sykle og bruke kollektivt i hverdagen.

MENNESKER OG NATUR I BALANSE

Vi mennesker har alltid forsynt oss av naturen for å skape velferd og framgang. Nå vet vi at vi bruker for mye. De Grønne vil gi folk bedre liv, samtidig som vi reduserer presset på naturen. Vi må gjøre bruk-og-kast-samfunnet til historie, verne mer natur, og vi vil innføre arealnøytralitet som styringsprinsipp for å stanse tap av biologisk mangfold. Våre naturområder er en kilde til livskvalitet, som i større grad må tas vare på og vernes mot inngrep.

Biologisk mangfold i Halden

Det biologiske mangfoldet i Halden skal styrkes, som vår lokale oppfølging av den internasjonale naturavtalen (Montrealavtalen). Vi vil ha målrettet og langsiktig satsing på kartlegging og tiltak for økt biologisk mangfold. I tillegg vil vi at hvis natur bygges ned, så må natur etableres et annet sted.

I Halden lever to arter av rovdyr; ulv og gaupe. I tillegg har vi mange rovfugler som hekker her, som for eksempel fiskeørn. Naturområdene i Halden, sammen med Aremark og Sverige er perfekte for rovdyrene, med store, kuperte skogsområder og bratte fjellsider. Det ligger til rette for levedyktige familiegrupper av ulv og gaupe i våre områder. Vi trenger rovdyr og rovfugler om vi skal ha en fullverdig natur. Konflikten med husdyr på beite er ikke stor, men den finnes. Kommunen må derfor aktivt informere om hvilke tiltak man kan gjøre for å sikre beitedyr, og om hvilke midler man kan søke på for å dempe konflikten.

De Grønne vil:

- plante flere trær i sentrum, bl.a. på Os Kirkegård. Det bør også være et fokus på trær og busker som blomstrer for å tilrettelegge for pollinerende insekter.
- gjennomføre redusert kantslått på kommunale veiarealer etter en målrettet plan for å øke mangfoldet av stedege blomster og insekter.
- bekjempe fremmede plante- og dyrearter. For å jobbe systematisk med dette trengs en handlingsplan for hva som er et profesjonelt arbeid gjennom etater og virksomheter, og hva som kan gjennomføres gjennom betalt dugnadsarbeid for idrettslag, frivillige organisasjoner, velforeninger, osv. I tillegg må det skapes større forståelse for at den enkelte innbygger kan bidra med bekjemping av fremmede planter i og rundt sin egen hage og eiendom.
- ha flere grønne vegger og tak.
- at alle nye kommunale bygg skal bidra til økt biologisk mangfold.
- at biologisk mangfold i Iddefjorden ivaretas og styrkes, herunder på og ved Svinesundstersklene.
- ha prosjekter på å åpne opp bekkeløp som er lagt i rør. Gi god veiledning til private knyttet til nasjonale støtteordninger. Videre skal kommunen velge ut noen prioriterte bekkeløp det skal jobbes ekstra med i neste periode.
- at kommunen gir veiledning til private knyttet til nasjonale støtteordninger for å reetablere eller restaurere myr. I tillegg skal kommunen velge ut noen myrer de skal prioritere å restaurere eller gjenskape i neste periode. Dette arbeidet må også sees i sammenheng med arbeidet med klimatilpasninger.
- ha økt fokus på dyrevelferd blant ville dyr.
- avsette arealer til naturvernformål i tråd med Montrealavtalen, for eksempel gjennom regulering til naturvern- og friluftformål, eller gjennom å jobbe for frivillig skogvern.
- jobbe for å bevare naturområder for biologisk mangfold, herunder store områder for levedyktige familiegrupper av store rovdyr. Her ligger det allerede godt til rette med blant andre Lundsneset, Prestebakkefjella og Vestfjella naturreservat på norsk side, og Tresticklan nasjonalpark på svensk side.
- jobbe med næringslivet for at næringsarealer skal være mer natur- og menneskevennlige områder.

Oslofjorden

Det er behov for innsats for en renere Oslofjord. Dette handler om at alle må bidra, også vi som er lokalisert helt i utkanten av Ytre Oslofjord. En helhetlig tiltaksplan er utarbeidet på nasjonalt nivå for alle offentlige etater som har ansvarsområder som påvirker miljøtilstanden i Oslofjorden. Halden kommune skal ta sitt ansvar, og gjennomføre sine tiltak innenfor planlegging og saksbehandling, landbruk, avløp og forurensning med mer.

De Grønne vil:

- gå sterkt imot dumping av masser i Singelfjorden.
- beholde Svinesundstersklene.
- opprette hummerreservat.
- ha en helhetlig gjennomgang av strandsonen, med tanke på å kartlegge inngrep som ikke er lovlige eller som hindrer allmennhetens ferdselsrett.
- at kommunen jobber systematisk med tiltakene i Ordførererklæringen om Oslofjorden.
- ha en streng forvaltning av byggeforbudet i strandsonen, slik at nedbyggingen stanses.
- at det tilrettelegges med flere muligheter for å tømme septiktank fra båt, basert på båttrafikk og behov, f.eks. en tømmestasjon ved Svalerødkilen og en i Sponvika.
- starte utredning og planlegging av nitrogenrensning ved renseanlegget på Remmen, både med tanke på tekniske løsninger og kostnader, men også med tanke på lokalisering.
- verne skogen kommunen eier på Nordre Sandøy.

Natur i byen - grønnstruktur

Grønnstrukturen er nettverket av store og små naturpregede områder i, og rundt sentrum. Behovet for bolig- og næringsareal kan føre til press på disse grønne lungene i byen. Grønnstruktur er viktig for naturmangfold, nærfriluftsliv, lek og rekreasjon, og som et grunnlag for miljøvennlig transport fordi folk kan forflytte seg til fots eller med sykkel. Grønnstrukturen er et bidrag til god livskvalitet for oss mennesker.

Tyska og Hollenderen er spesielt viktig å ta vare på som et sentrumsnært, opplevelsesrikt, natur og parkområde. Her kan det være hundepark, lekeområder, turstier, benker og piknikkområder, naturlig beplantning, fuglesang og biologisk mangfold.

De Grønne vil:

- bevare Bøkeskogen, og edelløvs skogen i Tistedalen.
- etablere en sentrumsnær hundepark.
- ta vare på små og store grønne lunger i og rundt sentrum, og ikke støtte nedbygging av grøntstruktur-arealer.
- øke det biologiske mangfoldet i Haldens grønne lunger.
- videreutvikle snarveier og stier.
- videreutvikle Halden som en insektsvennlig by.
- etablere flere duetårn og fuglekasser i tilknytning til kommunale bygg og tomter.
- jobbe for økt forståelse for at også ville dyr kan leve i sentrums- og boområder.
- bevare og videreutvikle Tyska og Hollenderen som et opplevelsesrikt, sentrumsnært natur- og friluftslivsområde. Tyska og Hollenderen er i tillegg flatt og dermed tilgjengelig for mange.

Livskvalitet

Kommunen sin rolle er å organisere mennesker innenfor et geografisk område til det beste for alle. Derfor ønsker vi i De Grønne at det skal være større fokus på hva som gir god livskvalitet og utvikle kommunen deretter. God livskvalitet er målet (økonomi er bare et virkemiddel).

For å jobbe systematisk med livskvalitet er det helt vesentlig med et kunnskapsgrunnlag rundt hva som gir god livskvalitet. Her er det forskning å støtte seg på nasjonalt og internasjonalt. De Grønne ønsker at samfunnsavdelingen i kommunen skal utvikle et samarbeid med Høgskolen i Østfold for å gjennomgå forskning på livskvalitet og utvikle styringsparametre for kommunen som skal brukes aktivt i tertialrapporter, budsjett, økonomiplan, reguleringsplaner, planer og andre prosjekter.

Folkehelse

Grønn helsepolitikk er å forebygge sykdom og tilrettelegge for god folkehelse gjennom alle kommunale planer. Gode liv springer ut av en helhetlig livskvalitet, og helsepolitikk må ses i sammenheng med andre politikkområder, slik som byutvikling, samferdsel og miljø. De Grønne vil tilrettelegge for at innbyggerne enkelt kan leve sunne liv som forebygger sykdommer, og som skaper trivsel og mestring.

De Grønne vil:

- sette i stand og sikre drift av varmtvannsbasseng i Helsehuset.
- gjøre det lettere å velge daglig mosjon og fysisk aktivitet gjennom infrastruktur som tilrettelegger for gange og sykling og god tilgang til grøntarealer og rik natur.
- gjøre det lettere å velge sunn og bærekraftig mat gjennom kommunens drift.
- at det er gluten- og melkefrie måltidsalternativer tilgjengelig ved matsservering.
- fremme miljørettet helsevern, for eksempel gjennom miljøfartsgrenser, utskiftning til rentbrennende vedovner og formidling av kunnskap om miljøgifter i husholdningsprodukter.
- at kommunen utvikler boligprosjekter på egne tomter som er tilpasset aldersgruppen 60 +. Disse prosjektene skal også inkludere andre befolkningsgrupper, men fokuset er på behovene til de eldre.
- tilrettelegge for at eldre og folk med funksjonsvarians lettere kan komme i kontakt med natur og ta del i samfunnslivet.
- forsterke tilbudet ved omsorgsboligene med fokus på helse, varierte aktiviteter og trivsel, så rekrutteringen skyter fart, og arbeide for pårørendetilbud som gjør deltakelse mer inkluderende.
- øke den sosialfaglige kompetansen på kommunalt nivå.
- styrke frisklivssentralen. Det er et godt, forebyggende tiltak med en tilleggseffekt som gir mennesker muligheter for møtepunkter og positiv aktivisering. Innføring av "Grønn resept" i kommunen vil være en positiv konsekvens av dette.
- videreutvikle St. Joseph sitt tilbud slik at flere får god hygiene og tilbud om behandling og aktivitet.

Et robust helsevesen

Et sterkt offentlig helse- og omsorgstilbud, der ideelle og private aktører er et supplement, skaper gode og likestilte tilbud for befolkningen. Eldrebølgen, fastlegekrisen og nasjonal mangel på kvalifisert helsepersonell setter likevel dagens tjenester under press. Vi må derfor planlegge langsiktig og satse på rekruttering, gode vilkår for ansatte og tilgjengelige tilbud for innbyggere i alle aldre.

De Grønne vil:

- sikre god dekning av sykehjems plasser og umiddelbart starte arbeidet med et nytt sykehjem på bakkenivå.
- satse på forebygging og rehabilitering ved å styrke kommunens fysio- og ergoterapitilbud.
- sikre at pårørende med omsorgsoppgaver får tilpasset avlastning.

- at hjemmesykepleien styrkes gjennom økt bruk av faste ansatte med fagkompetanse. Det styrker kvaliteten og forutsigbarheten, både for de ansatte og brukerne.
- dimensjonere opp hjemmetjenestene så eldre kan bo hjemme lengre.
- at Halden kommune samarbeider aktivt med Fredrikstad, Sarpsborg, Rakkestad og Aremark for å rekruttere arbeidskraft.
- utforme de kommunale tjenestene slik at brukerne mest mulig kan styre egen hverdag.
- trappe opp dagtilbud til hjemmeboende med omsorgsbehov.
- videreføre brukervennlig velferdsteknologi i hjem og på institusjonene.
- utvide helsestasjonstilbudet for ungdom.
- øke fokus på ernæring for alle som mottar kommunale helse- og sosialtjenester.
- korte ned ventetiden for tildeling av sykehjemsplass, tilpasning av hjem og tildeling av hjelpemidler ved å styrke forvaltningsenheten "Helse og mestring".
- styrke fastlegeordningen, blant annet ved å gjøre det lettere å etablere seg som fastlege i Halden, ved kommunale insentiver.
- fjerne overflødig rapportering og byråkrati for helse- og omsorgstjenester, og kartlegge arbeidsoppgaver som kan automatiseres eller overføres til andre faggrupper for å gi helsepersonell mer tid til kjerneoppgaver.
- at kommunen sikrer fremtidig arbeidskraft innen helsearbeiderfaget, gjennom å tilby læreplass til alle som søker og er kvalifiserte etter Vg2 helsearbeiderfag og som er bosatt i Halden kommune.

Satsing på psykisk helse

Psykiske problemer er sammen med livsstilssykdommer den største helseutfordringen i Norge. Det psykiske helsevernet er underdimensjonert. Vi vil utvikle det forebyggende arbeidet og styrke behandlingstilbudet. Spesielt er det viktig at barn og unge får nødvendig hjelp uten lange ventetider. I tillegg er det viktig å legge til rette for at innbyggerne opplever mestring og livskvalitet i alle livets faser. Dette er en god investering for kommunen og den enkelte.

De Grønne vil:

- fremme mulighetene som ligger i bruk av natur, idrett, kontakt med dyr og andre aktiviteter i psykisk helsevern for alle aldre. Dette kan skje i samarbeid med frisklivssentralen.
- styrke psykisk helse for barn og unge, blant annet gjennom større satsning på forebyggende virksomhet ved å skape flere gode ikke-kommersielle møteplasser.
- ha flere fritidsklubber, samt senke terskelen for deltagelse i idrett, friluftsliv og kulturtilbud, og skape flere inkluderende nettverk.
- styrke det psykiske helsetilbudet med flere ansatte og bredere tilbud.
- videreutvikle lavterskeltilbud for mennesker med psykiske lidelser, både i kommunal og frivillig regi.
- sikre at personer med langvarige psykiske lidelser og/eller rusproblemer får oppfylt sin rett til individuell plan og koordinator.
- at rus/psykiatritjenesten styrkes, med økt lavterskeltilbud og økt samarbeid mellom kommunale tjenester og spesialisthelsetjenesten for å gi best mulig sammenheng i tjenestetilbudet.
- bidra til å spre kunnskapen om frivillige hjelpetjenester som Kirkens SOS og Mental Helse, bl.a. ved å synliggjøre informasjon om slike tjenester i skolen og på steder der folk møtes.
- øke kompetansen innenfor psykisk helse hos hjemmetjenesten.
- styrke ordningene med psykososialt kriseteam.
- satse på "grønn resept" med fokus på behandling av livsstilssykdommer uten bruk av medisiner.

Kvinnehelse

Det er generelt lite ressurser og oppmerksomhet på sykdommer som rammer kvinner. I 1999 ble det i NOU-en *Kvinnens helse i Norge (NOU 1999:13)* etterlyst mer forskning på kvinnesykdommer hos de yngre og de eldre aldersgruppene. Lite har skjedd siden da. Totalbelastningen i kvinners liv har endret seg, og opplevelsen av helse og livskvalitet må forstås i et bredt samfunnsperspektiv.

Et eget Kvinnehelseutvalg ble oppnevnt av regjeringen 5. mars 2021 for å lage en ny utredning om kvinners helse, og helse i et kjønnsperspektiv. Kvinnehelseutvalgets utredning ble overlevert helse- og omsorgsminister 2. mars 2023. *Den store forskjellen – Om kvinners helse og betydningen av kjønn for helse* (NOU 2023: 5) sier at kvinnehelse ikke kan være et særhensyn. Utvalget mener det er behov for kraftfulle og strategiske tiltak for å sikre et løft for kvinners helse, og de foreslår 75 konkrete tiltak, herunder 15 tiltak rettet mot samiske kvinner.

De Grønne vil:

- at Halden kommune implementerer tiltakene fra Kvinnehelseutvalget som faller under kommunens ansvarsområde.
- at kommunen samarbeider med HiØ og andre kunnskapsmiljøer for å forske mer på kvinnehelse.
- øke kunnskapen om kvinnehelse og behandling i Halden.

Rusmidler og rusbruk

Skadelig rusbruk er et helseproblem som må møtes med forebygging og behandling, ikke straff. I Halden har vi et høyt forbruk av lovlig rus, og det er viktig å ha fokus på at rusbruk uten avhengighet allikevel kan gi helseutfordringer. Et godt og inkluderende samfunn er viktig for å redusere rusmisbruk og avhengighet.

De Grønne vil:

- forebygge skadelig rusbruk på alle plan i samfunnet - ved å gi barn, unge og voksne tilgang på varierte, rusfrie fritidsaktiviteter og -arenaer, og kunnskapsbasert informasjon om skadevirkningene av rusbruk.
- unngå brudd i rusbehandling ved å styrke de kommunale ansvarsområdene.
- synliggjøre negative konsekvenser av skadelig alkoholbruk og sikre at Halden har en ansvarlig regulering av alkoholbruk, blant annet ved å gå mot utvidelser av skjenketider og alkoholsalg og sørge for at kommunale arrangementer er rusfrie.
- øke kompetansen i de kommunale tjenestene om skadevirkninger av alkoholbruk i befolkningen generelt, og overforbruk av legemidler med særlig fokus på avhengighetsproblematikk og overmedisinering i den økende eldrebefolkningen.
- sikre rusavhengige et godt og verdig botilbud i offentlig, ideell eller privat regi.
- styrke forebyggende innsats for å begrense skadelig rusbruk, særlig rettet mot ungdom og småbarnsfamilier i utsatte livssituasjoner.
- sørge for flere konstruktive møtepunkter for rusavhengige og styrke samarbeidet med frivillige organisasjoner bl.a. Kirkens Bymisjon rundt meningsfulle tiltak i hverdagen og arbeidsrettede tiltak.
- øke tilstedeværelsen til barnevernet og andre sosialtjenester i rusmiljøer for å fange opp sårbare mindreårige.
- prioritere tiltak rettet mot barn og unge som er pårørende eller rusbrukere og sikre at relevante kommunale instanser har ressurser og kompetanse til å følge opp barn og unge som er pårørende av rusavhengige eller innsatte.

Fra unnfangelsen og ut barnehagen

De Grønne ønsker en helhetlig oppvekstpolitikk som forebygger utenforskap og utvikler trygge, arbeidsomme, utholdende, kreative og livsmestrende medmennesker.

Familier som venter barn opplever ofte usikkerhet under svangerskapet. Dette kan gjelde kropp, familie, jobb, økonomi og mye annet. I denne perioden er det viktig at kommunen har kapasitet og er tilgjengelig for å støtte familiene som trenger det. Videre er det viktig med god kontakt mellom familiene og familiens hus i perioden etter fødsel. For oss er det derfor viktig at familiens hus og andre kommunale tilbud mot denne gruppen har kapasitet til å følge opp de som har behov.

De Grønne ønsker en kombinasjon av private, ideelle og kommunale barnehager. På sikt ønsker vi at andelen barn i kommunale barnehager øker. Vi ønsker nærbarnehager, og folkehelse og livsglede skal prioriteres i barnehagenes arbeid. Barnehagens primære oppgave er ikke å forberede barna på skole, men å ivareta barna på deres egne premisser, der lek og omsorg står i sentrum.

Ansatte i barnehagene har mye kompetanse og kunnskap om barna. Allerede tidlig i barnehagen kan de med god presisjon si hvilke barn som sannsynligvis vil trenge tilrettelegging i skolen. Vi vil at Halden kommune skal være best på kartlegging av barnas behov allerede i barnehagen. For mange barn og familier vil det å tidlig få støtte medføre at utfordringene aldri blir et problem. Skolegangen vil gå bedre. Livet, i og med familien, blir bedre. Derfor er vi i De Grønne opptatt av at tidlig innsats begynner i barnehagen.

De Grønne vil:

- at Halden kommune blir best på å identifisere og kartlegge barn med behov for tilrettelegging. Å øke kapasiteten til PPT er helt avgjørende for dette.
- videreføre og videreutvikle kommunens satsing på de 1000 første dagene.
- at alle gravide får den oppfølgingen de trenger under svangerskapet og i etterkant av fødselen.
- at alle kommunale barnehager har skolehager der de kan lære om dyrking, insekter, jord, mat og planter.
- at barnehager i større grad bruker kortreist mat og produkter.
- at det på sikt skal være flere kommunale barnehager, gjerne i nærheten av barneskolene.
- at det skal være minst fire barnehageopptak årlig.

Skole

De Grønne ønsker en helhetlig oppvekstpolitikk som forebygger utenforskap og utvikler trygge, arbeidsomme, dannede, utholdende, kreative og livsmestrende medmennesker.

Elever, ansatte og foresatte skal møte de samme rammene, læreverkene, verdiene og forventningene ved alle skolene i Halden. Haldenskolene skal samarbeidet tett med Høyskolen i Østfold med tanke på å utvikle den beste skolen. Det skal stilles tydelige krav og forventninger til elevene, samtidig som fokuset på lek, livsmestring, og praktiske og estetiske fag styrkes.

Miljøarbeidere har en viktig rolle i skolen og uten nok miljøarbeidere vil kvaliteten på undervisningen, læringsmiljøet og utviklingen til mange elever bli dårligere. Miljøarbeidere har også en sentral rolle i arbeidet med å skape trygghet og å forebygge mobbing og utenforskap.

I Haldenskolene skal det være et klart mål at alle skal lære de grunnleggende ferdighetene å lese, å regne og å skrive. Vi ønsker at det utarbeides en klar plan for hvordan dette skal sikres og hvilke ressurser som trengs for å gjennomføre planen.

Vi i De Grønne ønsker samtidig å være ærlige på at skolens arbeid med å utvikle elevenes kunnskaper, ferdigheter og dannelse må skje i samarbeid med hjemmet og livet utenfor skolen. Foresatte har ansvar for oppdragelse, å gi forutsigbare og trygge rammer i hjemmet, sikre at barna er fysisk aktive, har gode rutiner for søvn og et sunt kosthold. Alt dette er vesentlig for at elevene skal kunne utvikle sitt potensial og bli dannede medmennesker.

De Grønne vil jobbe videre med å utvikle Haldenskolene til nærmiljøskoler. Utearealene og hensiktsmessige arealer inne skal i størst mulig grad kunne benyttes av andre utenfor skoletid. Utviklingen av uteområdene må gjerne skje i samarbeid med lag og foreninger.

For De Grønne er det samtidig helt vesentlig at arbeidet med en skolebruksplan prioriteres. Elevtallet synker samtidig som budsjettene er krevende. Vi ønsker at spørsmålene rundt Prestebakke, Rødsberg og andre skoler avgjøres gjennom en helhetlig skolebruksplan.

De Grønne vil:

- at kontaktlærerne skal ha mer nedsatt tid for å kunne gjennomføre de oppgavene som følger med kontaktlæreransvaret.
- sikre midler til at noen utvalgte fag får nye fysiske lærebøker omgående.

- at praktisk-estetiske fag og ferdigheter verdsettes høyere.
- at Haldenskolene skal ha gode uteområder som inviterer til lek, aktivitet og uteskole. Skolehagen skal være en integrert del av uteområdene.
- at prosjekt knyttet til åpne skoler utvikles videre i samarbeid med frivilligheten og andre aktører.
- at Haldenskolene skal ha en moderat bruk av lekser og kontaktlæreren har tillit til å sikre tilpasninger for de som har behov for det. Lekser skal brukes likt i hele Haldenskolen og praksisen til Haldenskolen skal være kunnskapsbasert.
- at alle elever har tilgang til leksehjelp og at SFO skal gi leksehjelp.
- at kommunen sammen med Høyskolen utvikler et forskningsprosjekt med tanke på hvordan Haldenskolen best kan jobbe med de som av forskjellige årsaker ikke mestrer skolen.
- øke sosial- og spesialpedagogisk kompetanse hos alle ansatte i skolen.
- at de tre tverrfaglige temaene folkehelse og livsmestring, demokrati og medborgerskap samt bærekraftig utvikling prioriteres spesielt, både i og utenfor klasserommet.
- at Haldenskolene skal samarbeide med Høgskolen i Østfold for å se på hvordan kommuner som lykkes godt med leseopplæringen jobber.
- at det ikke gjennomføres kartleggingsprøver uten at det er en klar intensjon for hvordan resultatene skal brukes. I tillegg må skolene ha ressurser til å gjennomføre tilpasset opplæring, tidlig innsats og å følge opp de elevene som skårer lavt på kartleggingsprøver.
- at rektorer, spes. ped. koordinator og sosiallærer skal ha mer tid til å støtte de ansatte og følge opp det daglige arbeidet på skolene.
- styrke PPT slik at de har kapasitet til å gjennomføre sakkyndige vurderinger raskere. I tillegg skal de ha kapasitet til å veilede skolene ved behov.
- ha en helhetlig seksualundervisning som er tilpasset grunnskolen.
- minimere bruk av plast og asfalt i uteområder på skolen og i barnehagen og øke bruken av naturlige og miljøvennlige materialer, samtidig som vi ivaretar universell utforming.
- at alle Haldenskolene skal ha egen skolehage.
- at Haldenskolene i større grad bruker kortreist mat og produkter.
- at Haldenskolene skal være hjertesone skoler.
- at Haldenskolene skal ha gode rutiner for systematisk arbeid i bekjempelse av diskriminering, mobbing og hatprat.
- sikre en god og målrettet opplæring som øker flerspråklige og spesielt nyankomne sine muligheter til å lykkes med norsk språkopplæring på grunnskolenivå, økt utbytte og gjennomføring av videregående opplæring og/eller økt forankring i reelt arbeidsliv. Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring (NAFO) sine prinsipper for god andrespråk-opplæring skal være forpliktende føringer i Haldenskolene.
- at flerspråklige med norsk som andrespråk og spesielt nyankomne skal ha tilpasset norskundervisning frem til deres norskferdigheter er tilstrekkelig for videregående opplæring. For å oppnå dette ønsker vi mer ressurser til grunnleggende norskopplæring. For å få økt utbytte av videregående opplæring og/eller økt forankring i reelt arbeidsliv så ønsker vi å bidra til et mer forpliktende samarbeid mellom Halden Kommunale Kompetansesenter (HKK) og Halden videregående skole om kombinerte og målrettede tilbud. En av tilbudene skal være at nyankomne flyktninger og innvandrere i alderen 16-18 år skal motta norskopplæring ved HKK eller ungdomsskolen i påvente av VGS-tilbud.
- at kommunen skal videreføre sitt gode arbeid med lærlinger og utvikle det videre.
- ha reklamefrie soner rundt skolene, i skolene og på digitale flater i skoletiden.
- at Haldenskolene skal delta i Erasmus prosjekter. Ansatte som ønsker å søke på prosjekter skal støttes.
- at Haldenskolen i samarbeid med Høgskolen i Østfold utforsker hvilke læremidler som gir best læring. Vi frykter at dagens omfattende bruk av digitale læreverker i hele grunnskolen bidrar negativt til læring. Derfor ønsker vi en kunnskapsbasert tilnærming til bruken av digitale og fysiske læreverker.
- at barneskolen er mobilfri sone i skoletiden, og at tilgangen på mobil er begrenset i ungdomsskolen.

Forebygge og motvirke utenforskap

Halden er en fantastisk by å bo i for de fleste, men ikke alle har de samme mulighetene for et godt liv. I dag opplever vi økt rente og høy inflasjon. Dette gjør at mange flere har utfordringer med å betale for mat, strøm bolig, fritidsaktiviteter og å dekke andre grunnleggende behov. Det er vårt felles ansvar å sørge for at alle i Halden får muligheten til å leve et godt liv uavhengig av hvem de er og hvor de har vokst opp.

De Grønne ønsker et samfunn med mindre ulikhet og hvor alle får dekket sine grunnleggende behov. En inkluderende oppvekst- og integreringspolitikk er helt vesentlig for å forebygge utenforskap. Det samme er kultur, idrett og friluftsliv. Arbeidet med psykisk helse, folkehelse, rus og eldreomsorg er andre sentrale felt for å forebygge utenforskap.

De Grønne vil:

- teste ut borgerlønn i Halden om det blir mulighet gjennom et nasjonalt testprosjekt.
- at det etableres utekontakt i Halden, for eksempel i samarbeid med Kirkens Bymisjon.
- ha mer samarbeid mellom helsesektoren og NAV for å bedre bistå personer med sammensatte helse- og livsproblemer. Administrasjonen bør se til vellykkede prosjekter og tiltak andre kommuner bruker og som møter de problemstillingene som er spesielt relevant i Halden.
- at Halden kommune i samarbeid med frivilligheten tilbyr kurs i programmering, spesielt for barn og ungdom.
- lage flere møteplasser slik at flere opplever relasjoner i nærmiljøet.
- at Halden kommune i samarbeid med frivilligheten tilbyr kurs om digital kompetanse for voksne og seniorer.
- jobbe for å finne gode løsninger for eldre og mennesker med funksjonsvarians som er samtykke kompetente, men som ikke klarer å benytte f.eks. bankID.
- at fritidstilbud skal være tilgjengelig for alle.
- at alle kommunale prosjekter eller større nye reguleringsplaner i planleggingsfasen skal utrede og redegjøre for hvordan de skal bidra til mindre utenforskap, bedre folkehelse og økt livskvalitet. Det skal være et særskilt fokus på de parameterne hvor Haldens befolkning skårer lavt.
- støtte Klessentralen og andre gjenbrukstilbud.
- ha en åpen og utforskende tilnærming til en tredje boligsektor som gir rimeligere boliger.
- støtte områdeløft i områder med utenforskap.
- ha mer bevissthet om LHBTQ. LHBT-begrepet favner både betegnelser knyttet til seksuell orientering (lesbisk, homofil, bifil), og kjønnsidentitet (trans).
- stimulere og støtte aktivitetstilbud for barn og ungdom med funksjonsvarians.

Friluftsliv og idrett

Friluftslivet utgjør en arena for fysisk aktivitet som er åpen for alle, som bidrar positivt til både fysisk og psykisk helse og er en nøkkel til livskvalitet og folkehelse. Det organiserte friluftslivets innsats og arbeid er enormt viktig for å stimulere innbyggerne til friluftslivsaktivitet, og organisasjonene må sikres ressurser til å fortsette dette arbeidet. Deleordninger for idrett- og friluftsutstyr er fantastiske ressurser som må utvides og bekjentgjøres i befolkningen. Naturen skal være tilgjengelig for alle, uansett bakgrunn eller inntektsnivå.

Idrett er en viktig del i manges liv, både som deltaker og tilskuer. Vi i De Grønne ønsker at flest mulig kan delta i idrett hele livet. Derfor er det helt vesentlig med gode idrettsanlegg i kommunen. Fysisk aktivitet bidrar til bedre helse, bedre psykisk helse, skaper relasjoner og livsglede. Idrettsarrangementer, små og store, er også viktig i arbeidet med å utvikle Halden som destinasjon og arrangementsby.

Frivilligheten bidrar med inkludering og kompetanse, skaper møteplasser, engasjement og fellesskap. Frivillige organisasjoner er grunnleggende for friluftsliv, idrett og kultur. Kommunen skal bidra konstruktivt for å støtte frivilligheten.

De Grønne vil:

- sikre at fremdrift i arbeidet med svømmehall prioriteres.

- at allemannsretten og den frie ferdselsretten både i strandsoner og ellers skal sikres.
- støtte etablering av småanlegg i nærmiljøene, da de er viktige for å slippe å bruke bil for å komme seg til trening og det bidrar til møteplasser der folk bor.
- arbeide for økt mangfold av idrett og aktiviteter gjennom tildeling av spillemidler. Kommunen skal veilede lag og foreninger som ønsker å søke spillemidler.
- utarbeide plan og strategi for at flere ungdommer med funksjonsvarians og nevroutviklingsforstyrrelser (bl.a. ADHD, autismspekterforstyrrelse) kan delta i idrett, kultur og fritidsaktiviteter.
- støtte Halden idrettsråds prosjekt "Sammen for Halden". For oss er det spesielt viktig at arbeidet med å hjelpe de familiene som ikke har mulighet til å betale kontingent videreføres.
- at det ved større idrettsarrangement blir tilbudt kollektive transportløsninger.
- arbeide for økt miljøfokus ved større idrettsarrangement ved bruk av miljøvennlige produkter.
- støtte utlånstilbud, som for eksempel Skattekontoret til Kirkens Bymisjon.
- at det i alle kunstgressbaner i kommunen brukes miljøvennlig innfyllingsmateriale.
- støtte breddeidrett fremfor eliteidrett.
- at kommunen samarbeider med E-sportmiljøet, slik at dette kan utvikle seg videre, og å etablere et sentrumsnært samlingslokale.

Kultur

I tråd med vår visjon om et mer åpent lokalsamfunn, må det legges til rette for et mangfold av kulturuttrykk, både i form av bidrag fra byens egne, og i form av å hente inn krefter utenfra. Det er viktig å vektlegge den lokale kulturarven, samtidig som vi er åpne for nye kulturuttrykk. Kommunen og kulturrådet bør ta initiativ slik at kunst og kulturforeninger i Halden driftes på tilsvarende måte som idrettsforeninger. Det er mange barn og unge som ikke er aktive i idretten, men som ønsker et annet tilbud.

Kultur er en viktig del av arbeidet med å utvikle Halden som destinasjon og arrangementsby. Kommunen fortsetter samarbeidet med Gøteborg og andre partnere for hvordan dette arbeidet videreføres og utvikles.

De Grønne vil:

- opprettholde støtten til Det Norske Blåseensemble som en av kommunens viktigste kulturambassadører.
- at samarbeidet med barne- og ungdomskorps videreutvikles.
- at Kulturskolen på sikt skal få mer egnede lokaler som gjør det mulig å øke og utvikle tilbudet.
- at Fredriksten festning som et sivilt anlegg bevares både som et nasjonalt historisk anlegg og arena for større kulturarrangement som vekker interesse langt utover Haldens grenser.
- ha et livssynsnøytralt lokale hvor ulike trosretninger kan gjennomføre seremonier.
- at biblioteket, som en av de viktigste kulturbærere i kommunen for alle aldersgrupper, skal være en sentral kulturinstitusjon i kommunen – et samlingspunkt i rolige omgivelser for barn, ungdom, studenter og eldre.
- ha studentrabatt på kultur- og idrettsarrangement.
- at biblioteket viderefører og videreutvikler aktivitetstilbudet til folk i alle aldre.
- ha egnede ungdomshuslokaler, tilpasset ulike typer aktiviteter og tilbud.
- at ungdomsklubben i Skofabrikken har åpent flere kvelder i uken.
- jobbe for at det på sikt etableres et kunst- og industrimuseum i Halden.
- si ja til mer gatekunst i Halden.

Kommunens rammevilkår og økonomi

Kommunens rolle er å legge til rette for og organisere samfunnet innen et geografisk område til det beste for innbyggerne. Derfor er det veldig viktig at Halden kommune har dyktige ansatte og er en attraktiv og fremtidsrettet arbeidsplass. Videre har vi alle et felles ansvar for å skape et godt lokalsamfunn gjennom varierte roller som innbygger, ansatt, bedriftseier, frivillige, barn, foresatte, eldre, naboer med mer. Vi i De Grønne jobber for at alle innbyggere er bevisst sine roller og sitt ansvar for å skape et godt samfunn.

Den forrige regjeringen og dagens regjering er samstemte i at kommuneøkonomien vil bli trangere. Halden kommune er en minsteinntektskommune. Det betyr at vi må løse de samme oppgavene som andre kommuner, men med mindre midler. Dette gjør det krevende å jobbe tilfredsstillende med tidlig innsats, forebygging, vedlikehold av bygg og eiendom, gjennomføre en grønn omstilling og generelt utviklingsarbeid.

De Grønne mener at kommunen skal styre med mål om et medmenneskelig samfunn i økologisk balanse. Det er målet og økonomi er et virkemiddel.

Gjelden til Halden kommune har økt og med høyere renter setter det stort press på kommunens budsjett. De Grønne vil jobbe for at gjeldsgraden ikke skal øke ytterligere utover økonomiplanperioden.

De Grønne vil:

- fokusere på å skape et medmenneskelig Haldensamfunn. Det skal gjennomsyre all politikk og all administrativ saksbehandling.
- jobbe for større inntektsutjevning mellom kommuner.
- jobbe for at premieavvik synliggjøres tydeligere i økonomiplaner og budsjett. Samtidig er det en målsetning at premieavviket løses årlig i budsjettet.
- opprettholde et disposisjonsfond på minst 8 %.
- at nye investeringer har en egenkapitalfinansiering på minst 25 %.
- ha en gjennomgang av varslingsrutiner i kommunen. Det er viktig at varsler blir behandlet av en habil og nøytral part.
- at innmeldte avvik i alle kommunens enheter blir behandlet.
- at kommunedirektør og andre toppledere i kommunen ansettes på åremål.

En ny politisk kultur

Det er for vanskelig å engasjere seg i politiske prosesser, og innbyggere og kommunepolitikere har for lite innflytelse på saker som påvirker nærmiljøet. Derfor vil styrke lokaldemokratiet og gjøre det enklere å engasjere seg i politikk.

De Grønne vil:

- ha politiske møter på dagtid.
- være med på prøveprosjekt knyttet til å gi 16-åringene stemmerett ved lokalvalg.
- ha digitale og enkle "klikk-her"-løsninger hvor alle får mulighet til å gi innspill til planer og tiltak.
- at sakspapirer til politiske møter skal sendes ut minst syv virkedager før møtet.
- at det på Skofabrikken, i samarbeid med biblioteket, etableres en kommunal informasjonsplass. Der vil besøkende kunne gi innspill og tilbakemeldinger digitalt og skriftlig, det vil være oversikt over planer, høringer, prosjekter og annet som er relevant for innbyggerne.
- at kommunen skal se på muligheter for skjermer utvalgte steder i kommunen hvor det deles informasjon om hva som skjer i kommunen. Dette kan være i matbutikker, Tista senteret, Os Arena og andre steder det ofte er folk innom.
- inkludere ungdomsrådet mer aktivt i politiske møter med tale- og forslagsrett.
- opprette studentråd som en arena for kommunen å inkludere studenter i politikken.

Våre naturressurser danner grunnlag for all bosetting og velstand. Halden har store muligheter til å ligge i front på grønn næringsutvikling og vi ønsker å bidra til at slike bedrifter lykkes, og at det blir enkelt for andre bedrifter å omstille seg.

De Grønne mener alt næringsliv må bygge på en bærekraftig ressursforvaltning. Samfunnet, både lokalt, regionalt, nasjonalt og globalt, må kunne stille krav til næringslivet slik at det bidrar til sosial, økologisk og økonomisk bærekraft. I tillegg er næringslivet en viktig aktør for å jobbe mot utenforskap og økonomisk ulikhet.

Vi ønsker et næringsliv i Halden som jobber for å bli best på energieffektivitet, ressurseffektivitet og digitalisering samtidig som det bidrar økt livskvalitet, bedre folkehelse og mindre økonomisk ulikhet. I tillegg er målet at hele næringslivet skal inn i en sirkulærøkonomi. Norsk Senter for Sirkulær Økonomi (NCEE) ligger i Fredrikstad, og vi må bidra til at sirkulærøkonomien i Norge har sitt kjerneområde i Østfold.

Halden kommune er en del av det samme bo- og arbeidsområdet som Sarpsborg, Fredrikstad, Aremark, Rakkestad og deler av Sverige. Derfor mener vi at Halden i større grad må samarbeidet med nabokommunene for å skape en attraktiv region.

Høgskolen i Østfold har et av sine to studiesteder ved Remmen i Halden. Kommunen må aktivt jobbe for at HiØ skal utvikle seg videre i Halden. I tillegg må kommunen jobbe for å skape synergi mellom næringslivet, forskningsmiljøer, sivilsamfunnet og offentlig sektor.

Studenter er en ressurs, og de kan bidra til å både berike og styrke kommunen, noe som gir ringvirkninger for stedet, næringslivet, kulturen og lokalsamfunnet. Studenter trenger gode kollektivløsninger, bo-områder, helsetilbud og praksisplasser.

Digitalisering, teknologi og innovasjon

Den digitale revolusjonen har kommet som et resultat av den enorme utviklingen av Internett gjennom de siste 20 årene. Sannsynligheten er stor for at vi i de neste 20 årene vil bruke store ressurser på å sikre de tjenester og produkter som er utviklet gjennom den digitale revolusjonen. Digitalisering handler derfor både om å utvikle nye digitale produkter og tjenester samt å sikre disse mot dataangrep og misbruk.

Vi vil ta et særskilt ansvar for å støtte opp om miljørettet innovasjon, ved å tilrettelegge for bedrifter som tør å satse på fremtidsrettede løsninger. Dette gjelder ikke minst bedrifter som bidrar til sirkulærøkonomi.

De Grønne vil:

- at samarbeidet med Høgskolen i Østfold prioriteres høyere. Blant annet ved at administrasjonen og politisk nivå hele tiden vet hva høgskolen trenger for å utvikle seg videre i Halden.
- støtte opp under utviklingen av ny digital næringsvirksomhet i Halden ved å sikre gode rammevilkår for den lokale høgskole- og instituttsektoren samt andre kompetansemiljøer.
- styrke satsinga på overgangen til sirkulærøkonomien og samarbeide med Norsk Senter for Sirkulær Økonomi i Fredrikstad.
- ikke at det etableres kraftkrevende datasenter som gir minimalt med arbeidsplasser i Halden.
- jobbe for at miljøet for kunstig intelligens utvikler seg videre i Halden og knytter seg til næringslivet.

Nukleær virksomhet

Halden har gjennom den mangeårige virksomheten ved Haldenreaktoren kompetanse i verdenstoppen når det gjelder nukleær teknologi. Etter den vedtatte stengingen av reaktoren i 2018, har Norsk Nukleær Dekommisjonering (NND) fått i oppdrag å rydde opp etter atomvirksomhet på en sikker og kostnadseffektiv

måte. Oppryddingen av anleggsområdene beregnes å ta rundt 20-25 år. Dette vil også gi leverandørutvikling for lagring, logistikk-løsninger, spesialverktøy, bygg og anlegg, sikkerhet med mer.

Verden kommer til å trenge svært mye strøm i årene som kommer. Små modulære reaktorer (SMR) kan brukes til produksjon av strøm og fremdrift for skip, og kan også brukes som balansekraft i strømmettet opp mot havvind samt produksjon av hydrogen. Utviklingen så langt tyder på at de er billigere, tryggere og har minimalt med avfall sammenlignet med konvensjonelle reaktorer.

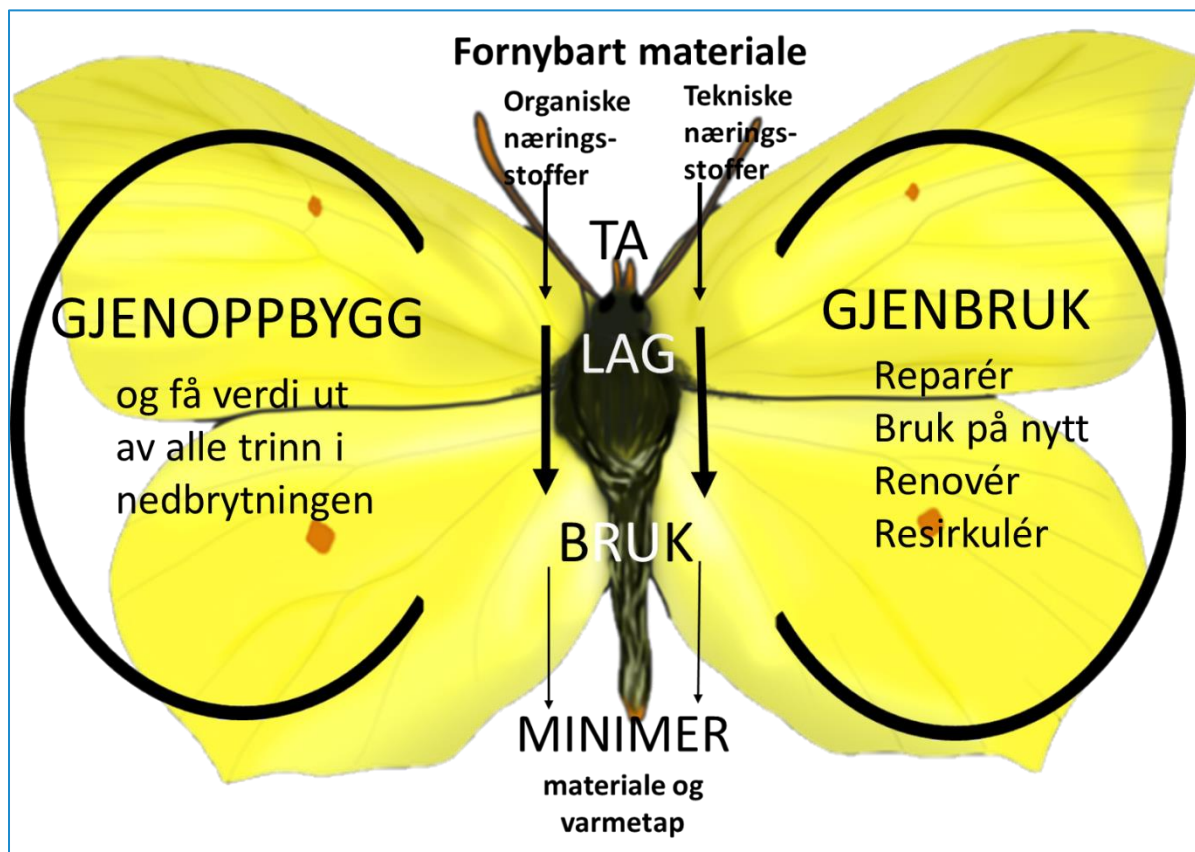
Den internasjonale forskningen ved IFE fokuserer blant annet på aktiviteter innen dekommisjonering og små modulære reaktorer. Kompetansemiljøer og utdanning innen dekommisjonering vil også være relevant for oppstart og drift av slike reaktorer.

De Grønne vil:

- støtte utviklingen av ny teknologi for dekommisjonering samt lagring av nukleært avfall.
- at det etableres utdanning i Halden som gir relevant og kompetent arbeidskraft for dekommisjoneringen.
- støtte forskning på dekommisjonering og små modulære reaktorer samt vurdere mulig lokalisering i Halden.
- være positiv til lagring av radioaktivt avfall i kommunen, både mellomlagring og permanentlagring.
- at kommunen i samarbeid med NND etablerer en fast informasjonsplass for innbyggerne i Skofabrikken.
- at kommunen sammen med NND har lagre av jod og annet kriseutstyr til befolkningen.

Sirkulærøkonomi

I en sirkulær økonomi må produktene vare så lenge som mulig, repareres, oppgraderes og i hovedsak brukes om igjen. Når produktene ikke kan brukes om igjen, kan avfallet gjenvinnes og brukes som råvarer i ny produksjon. Slik utnytter vi de samme ressursene flere ganger og minst mulig går tapt, som vist i figuren under.

Kilde: Ellen Sjong.

De Grønne vil:

- videreføre ordningen med gratislevering av avfall for private husholdninger på Rokke, og støtte en videreutvikling av dette tilbudet.
- rehabilitere gamle bygg.
- at alle nye prosjekter i størst mulig grad skal være sirkulære.
- jobbe for vedlikeholdsforsprang fremfor vedlikeholdsetterslep på bygg.
- at kommunen går foran som et godt eksempel på gjenbruk fremfor å kjøpe nytt.
- legge til rette for at de som driver med reparasjon, ombruk, gjenbruk med mer, har gode vilkår i byen.
- jobbe for et sirkulærhus hvor flest mulig tilbud knyttet til reparasjon og gjenbruk kan samles.
- at kommunen fasiliterer møteplasser og informasjon som knytter næringslivet sammen med NCCE og digitaliseringsmiljøet i Halden.
- at Rokke skal ha avtale med lokale gjenbruksstasjoner for gjenbruk av materialer, møbler og annet. I tillegg skal de ansattes kompetanse innen gjenbruk økes.

Landbruk

Halden har store jordbruks- og skogbruksarealer, og vi har en betydelig produksjon av matvarer og ressurser fra skogen. Utnyttelse av trevirke kan utvikles. Tre og olje er bygget opp av grunnstoffet karbon. Hvis vi kan erstatte svart karbon med grønt karbon vil dette kunne gi både verdiskapning og klimagevinst. Det er viktig å bevare matjorda, og det er viktig å bevare høybonitets skogsområder som produksjonsområder, men også å sikre det biologiske mangfoldet.

De Grønne vil:

- ha en nullvisjon for nedbygging av matjord og høyproduktiv skog.
- støtte lokalprodusert mat og landbruksprodukter.
- ha en robust landbruksforvaltning med god dialog mellom næring og forvaltning.
- støtte at næringer koblet til matproduksjon og grønt næringsliv, samt tradisjonelle grønne næringer, utvikles i regionen.
- ha mer fokus på regenerativt landbruk.
- at offentlige etater i Halden bruker mer kortreiste varer.
- oppfordre til mer økologisk drift.
- at skogbruket tar hensyn til nøkkelbiotoper og gammelskog.
- bidra til å synliggjøre og videreutvikle lokal matomsetning.
- sikre god veistandard for landbruket, både kommunale og fylkeskommunale veier. Dette er en viktig faktor for effektiv logistikk for tømmertransport og råvareflyt til og fra landbruket.
- ha økt bruk av hogstformer som bidrar til økologisk bærekraft.
- arbeide for å øke tilbudet og omsetningen av lokale varer via butikkene.

Grønn turisme - mange muligheter

Reiseliv må være bærekraftig og i økologisk balanse med naturen. For å nå FNs bærekraftsmål i klimasammenheng må kortreiste feriedestinasjoner utvikles. Det fantastiske med turistnæringen er at den er fornybar og at den baserer seg på noe vi allerede har og kjenner. Alt ligger til rette for utvikling av et klimavennlig reiseliv i Norge, med ringvirkninger til andre sektorer. Samtidig er begrensninger i masseturisme viktig for å unngå forurensning og slitasje på naturen.

Det er mange eksempler på at naturen er en viktig del av framtidens turistnæring. Gårdsturisme kan være et viktig tilskudd til det lokale næringslivet, og nordmenns interesse for naturopplevelser i eget land øker. Ved å legge til rette for at det er lett å komme seg ut i naturen vil vi åpne for en vekst i grønn turisme i Norge.

De Grønne vil:

- ha godt merkede stier, flere informasjonskart og annen informasjon som gjør det lett bruke naturen.

- støtte et lokalt forankret reiseliv med natur og kultur i fokus, realisert innenfor rammen som både etterlever og stimulerer til økt vekt på økologisk bærekraft.
- jobbe for økt etablering av grønt reiseliv som økoturisme og gårdsturisme for å øke bevisstheten rundt vern av kulturlandskap og urørt natur.
- at bymuseet i Fayegården skal fungere som et turistkontor i deres åpningstid.
- at Halden kommune jobber med destinasjonsutvikling og utvikling av Halden som arrangementsby i samarbeid med idrettslivet, kulturlivet, næringslivet og forskningsmiljøet.

Gode og trygge bo- og leveområder

De grønne vil jobbe for gode og trygge bo- og leveområder i hele Halden. Politikken må tilpasses forskjeller i sentrum og på bygda. I altfor mange år har Halden blitt bygd på bilens premisser. Det fører til støy og støv, høye klimagassutslipp, dårlige sykkelveier, køer og trafikkfarlige nærområder. Derfor vil vi fortsette å prioritere fotgjengere, syklistene og kollektivreisende slik at dette blir et reelt alternativ for flere. Sånn sikrer vi tryggere fremkommelighet for alle, god folkehelse og en grønnere og menneskevennlig by. Vår nullvisjon gjelder ikke bare for utslipp, men også for dødsfall og skadde i trafikken.

Vi vet ikke hvilke hendelser som vil sette beredskapen på prøve. Kommunen skal derfor ha god beredskap for både kjente og ukjente uønskede hendelser, og alltid søke å redusere konsekvensene for natur, liv og helse.

De Grønne vil:

- øke satsingen på gange, sykkel og kollektiv.
- ha trygg sykkelparkering i sentrum, og utenfor butikker, skoler og offentlige tjenester.
- ha trygge skoleveier.
- ha snarveiprosjekter.
- satse på bildeling.
- avskaffe privat bruk av fyrverkeri.
- tilrettelegge for alternative boformer, som mikrohus.
- jobbe mot fylkeskommunen med mål om at kollektivløsninger er pålitelige og økt hyppighet.
- ha satsing på kollektivprosjekter, som gratisperioder med buss.
- satse på utvikling av funksjoner og tjenester i områdesenter utenfor bykjernen.
- jobbe for at begrepet universell utforming utvides til å inkludere flere funksjonsvarianter.
- støtte og stimulere til møteplasser som bibliotek, kafe, bygdehus, fritidsklubber med mer.
- støtte frivillige som vil sette i gang fysiske miljøtiltak i nærmiljøene.
- jobbe for bilfrie områder på Sydsiden og Nordsiden. I disse områdene skal arealet brukes til å skape gode byrom for mennesker og dyr.
- at kommunen utarbeider en strategi for hvordan vi skal begrense lysforurensing. Dette skal være et fast punkt i alle nye reguleringsplaner, dispensasjoner og andre byggesaker.
- støtte etablering av Økotun og andre boligprosjekter som viser hvordan en klimanøytral livsstil er mulig på naturens premisser.
- ha god kommunal beredskap med en oppdatert og gjennomarbeidet beredskapsplan og system for krisehåndtering, for å ivareta befolkningens sikkerhet og trygghet.

Areal og mobilitet

De Grønne ønsker at Halden skal bli en arealnøytral kommune på kort sikt og en arealpositiv kommune på lengre sikt. Reetablering og restaurering av natur skal prioriteres. En viktig del av jobben her er at kommunen gir gode råd og veiledning ovenfor private rundt støtteordninger.

De Grønne jobber for at mobilitetsløsningene skal ha lave utslipp av klimagasser samtidig som de er arealeffektive. I den overordnede samfunnsutviklingen betyr det at flest mulig skal kunne gå, sykle eller bruke kollektivt til jobb, skole, butikker og fritidsaktiviteter. Per i dag er det mange som ikke har mulighet til dette, men de tiltakene kommunen gjennomfører nå skal bidra til at flere kan velge bærekraftige mobilitetsformer i fremtiden.

Befolkningsveksten i Halden vil i årene fremover skje blant de som er eldre enn 60 år. Derfor vil vi prioritere prosjekter som er tilpasset den aldersgruppen og deres behov.

De Grønne vil:

- sikre grøntarealer og gangvei på begge sider langs Tista helt opp til Tistedal.
- jobbe for flere felles parkeringsløsninger i sentrum så gatene i større grad kan brukes av mennesker og myke trafikanter.
- ha arealnøytralitet som utgangspunkt for all arealpolitikk. På sikt er målet å bli en arealpositiv kommune.
- stille krav til at de som bygger ned natur må reetablere eller restaurere tilsvarende areal av minst like stor verdi et annet sted.
- utnytte ledige arealer i sentrum mer effektivt. Utvikling av Grønland, Jernbanetomta, Esso tomta, Svenskegata, Jacob Blocks gate og Sentrum Bil-kvartalet er eksempler som prioriteres høyt.
- at kommunen i egne prosjekter bruker Husbanken aktivt. I tillegg skal kommunen kommunisere aktivt med eiendomsutviklere med hvordan de kan bruke Husbanken i sine prosjekter.
- stille krav om bildelingsløsninger i nye prosjekter.
- legge til rette for kommunale ladeplasser i sentrum som beboere uten mulighet til å lade hjemme kan bruke. Prisen skal være knyttet til spotprisen pluss et tillegg for å dekke kommunens utgifter for å drifte tilbudet.
- at det er lademuligheter i hele kommunen.
- teste ut 2 – 1 løsninger. Dette er veier hvor det snevres inn til ett kjørefelt, slik at det blir plass til å sykle og gå på veikanten. Fosseveien er et eksempel på hvor dette kan testes.
- ha flere miljøgater der folk bor.
- være positiv til at det testes ny teknologi og nye mobilitetsløsninger i Halden.
- jobbe opp mot nasjonale myndigheter og andre aktuelle aktører for å bedre jernbanens kapasitet mot Oslo, til Europa og for gods.

Klimatilpasninger

Klimaendringene merker vi allerede i dag. Mer ekstremvær i form av tørke, styrtregn og kraftigere vind har rammet Halden, Norge, Europa og verden. Etter hvert som gjennomsnittstemperaturen øker ytterligere, vil været bli mer ekstremt og uforutsigbart, noe som kan øke faren for oversvømmelser og ras. For å møte dette må vi tenke nytt i by- og kommuneutviklingen. I byutviklingen må den blågrønne faktoren vektlegges mye mer. Blågrønn faktor er et verktøy for kvantifisering av vegetasjon og vannelementer i byggesaker. Dette bidrar til uterom tilrettelagt for vannhåndtering, vegetasjon og biodiversitet. I tillegg må alle tiltak bidra til at utfordringene for naboer eller de nedenfor i et vassdrag blir mindre.

De Grønne vil:

- stille strenge krav til overvannshåndtering og klimatilpasninger i nye reguleringsplaner og i andre relevante saker.
- ha større fokus på overvannshåndtering i byggesaker, hvor overvannsspørsmålet primært må løses på egen eiendom.
- jobbe for restaurering og reetablering av myr, åpning av lukkede bekker, anlegge fangdammer og fordrøyningsdammer, gjøre erosjonstiltak og flomdemping, og gjennomføre andre tiltak som øker naturens evne til å håndtere overvann og å holde på vann i tørkeperioder.
- at administrasjonen aktivt støtter næringslivet, jordbruket og innbyggere med hvor de kan søke støtte for å gjennomføre tiltak som styrker naturens evne til klimatilpasning, hindrer erosjon og avrenning av næringsstoffer og jordpartikler med for eksempel gressdekte vannveier, fangdammer, flomdemping med mer.
- jobbe sammen med forskningsmiljøer for å få frem ny kunnskap på overvannsløsninger.

Klima

Halden kommunes politikk skal være i tråd med FNs bærekraftsmål, og vår egen klima- og energiplan legges til grunn for all kommunal virksomhet. Alle tiltak kommunen gjennomfører skal bidra til at vi nærmer oss målet om å være et nullutslippssamfunn i 2050.

Kommunens klimabudsjett skal inkludere direkte utslipp. Samtidig skal kommunen jobbe aktivt for å få ned indirekte utslipp. Det er spesielt viktig med fokus på sirkulærøkonomi, energieffektivisering og forbruk. For å lykkes med dette arbeidet må kompetanse og kunnskap om klima, miljø, natur, bærekraft, forbruk, sirkulærøkonomi og energieffektivisering økes i hele kommuneorganisasjonen.

De Grønne vil:

- at varmeenergien fra Halden rensesanlegg utnyttes fullt ut.
- redusere klimagassutslipp i kommunal virksomhet.
- teste ut klimavennlige løsninger i både anleggs- og driftsfasen i egne byggeprosjekter.
- bruke solenergi på kommunale bygg.
- videreutvikle matsvinnprosjekt.
- at kommunen i samarbeid med frivilligheten, næringslivet og forskningsmiljøer har informasjonskampanjer med mål om at innbyggerne skal få et lavere forbruk.
- at Halden kommune sin maskinpark, inkludert Rokke, blir utslippsfri.
- at deponigassen på Rokke skal utnyttes.
- at kommunale arbeidsplasser er sykkelvennlige, med trygg sykkelparkering.
- støtte tiltak med sentral hurtiglading for transportsektoren.
- ha utslippsfri anleggsvirksomhet for kommunale anlegg.
- at Halden kommune stiller tydelige krav til sosial og økologisk bærekraft i sine innkjøp.
- at det alltid skal være et likeverdig kjøttfritt alternativ.

Energibruk, -produksjon og effektivisering

Østfold har behov for mer energi enn det som kan leveres. Det er på tide tenke nytt. Vi vil satse på lokal produksjon av energi i form av solceller og mikro vindmøller, i tillegg til energieffektivisering. Samtidig ønsker vi at det forskes på muligheten for små modulære reaktorer (SMR) i Norge. Vi ønsker et bedre kunnskapsgrunnlag for å kunne ta stilling til muligheten.

For oss er det viktig at Halden kommune samarbeider med nabokommunene for å styrke energitilførselen til næringsområdene i kommunen.

De Grønne vil:

- jobbe opp mot regionale og nasjonale aktører for å styrke energitilførselen til næringsområdene i kommunen.
- at kommunen har energirådgivningstilbud for befolkningen og veileder innbyggere i å søke støtte fra blant annet ENOVA.
- videreføre kommunens satsing på ENØK-tiltak i kommunale bygg,
- ha energieffektivisering i alle ledd, kommunalt og for befolkningen.
- ha mer lokal energiproduksjon med f.eks. solceller, solfanger og mikro vindmøller.
- jobbe for at det i nye reguleringsplaner stilles krav om at bygg plasseres slik at taket er vendt mot riktig himmelretning for å være tilrettelagt for solenergi. Dette gjelder også når det søkes om tilbygg eller større ombygginger av eksisterende bygninger.
- at alle nye kommunale bygg skal ha plussstandard, og det skal stilles krav til energieffektiviteten i nye private bygg gjennom reguleringsplaner.

Våre fem toppkandidater. Fra venstre: Alice Snorradóttir, Vibeke Julsrud, Johan Johansen, Simen Paulsen, Amalie Winther (Bilde: Terje Johnsen).

VALGLISTEN

Nr.	Navn	Yrke
1	Johan Johansen	Lærer
2	Simen Paulsen	Lærer
3	Vibeke Julsrud	Pensjonert landbruksrådgiver
4	Amalie Winther	Student
5	Alice Snorradóttir	Arkitekt
6	Hans Jan Bjerkely	Biolog
7	Terje Nordland Johnsen	Spesialrådgiver
8	Ingrid Margrete Davidsen	Biblioteksekretær
9	Elin Ajer S. Andreassen	Overingeniør
10	Elin Corneliussen	Administrasjonssjef
11	Kathrine Walthinsen	Biblioteksjef
12	Trine Lise Uldalen	Omsorgsarbeider
13	Magne Staal	Mekaniker
14	Gunnhild Sørsdal Marthinsen	Miljørådgiver
15	Hege Anette Vold Jensen	Lærer
16	Ole Sigmund Aasen	Vaktmester
17	Harald Oseland	Høgskolelektor
18	Bjørn Gregory-Stærk	Programmerer og forfatter
19	Ingeborg Torgersen	Lektor
20	Maryan Syversen	Kommunikasjons- rådgiver
21	Frode Spernes Svendsen	Forsker og eiendomsutvikler

KONTAKTINFORMASJON

Miljøpartiet De Grønne Halden

<https://halden.mdg.no/>

halden@mdg.no

For alle, for alltid

